

Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí: mýty a fakta

Úřad vlády České republiky

Odbor rovnosti žen a mužů

Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí: mýty a fakta

Úřad vlády ČR

Září 2018

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

sociální sítě a internet se staly důležitým zdrojem informací. V poslední době je však také zahlcují vlny falešných zpráv, polopravd a mýtů. Přestože většinu z nich lze jednoduše rozeznat a vyvrátit, ne každý má možnost věnovat ověřování informací čas a energii. Řada překroucených informací a mýtů se v současnosti šíří také o Úmluvě Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí (tzv. Istanbulske úmluvě). Některé z nich působí bizarně a neuvěřitelně. Jako například tvrzení, že monitorovací orgán této úmluvy zřízený při Radě Evropy bude mít pravomoc odebírat děti v členských státech. Jiné mýty jsou však záluďnější.

Tato brožura obsahuje přehled těch nejčastějších mýtů a dezinterpretací spojených s úmluvou proti násilí na ženách, uvádí je na pravou míru, případně je vyvrací. Brožura vznikla na základě doporučení vládního Výboru pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách. Její zpracování výbor inicioval jako reakci na stále častější mediální dezinformace a kampaň některých politiků a platforem proti ratifikaci Istanbulske úmluvy Českou republikou.

V posledních letech jsme v oblasti prevence domácího násilí ušli velký kus cesty. Máme trestní zákoník, který postihuje nejzávažnější formy domácího násilí. Máme zaveden institut vykazání, který umožňuje okamžitou ochranu obětí. Máme také zákon o obětech trestných činů, který upravuje některá práva obětí domácího násilí. Přesto tisíce žen partnerské násilí nadále zažívají a statistiky ukazují, že většina z nich se na policii, soud či zdravotnické zařízení nikdy neobráť. Ty, co se rozhodnou svou situaci řešit, se zase často setkávají s nepochopením a zlehčováním ze strany institucí. Azylových domů pro oběti domácího násilí je u nás jako šafránu a ty stávající se potýkají s nedostatečným financováním.

Ve výčtu problematických oblastí by se dalo dlouze pokračovat. Na většinu z nich reagují jednotlivá ustanovení Istanbulske úmluvy. Kromě účinné legislativy zajišťující ochranu obětí a potrestání pachatelů a pachatelek domácího násilí úmluva věnuje pozornost také primární prevenci, vzdělávání, osvětě, pomoci dětem, které v násilných domovech vyrůstají, či právě adekvátnímu financování poskytovatelů služeb pro oběti. Tedy těm oblastem, kde náš stát zatím spíše zaostává.

Prevenci domácího násilí a pomoci jeho obětem se věnuji již 20 let. Za tu dobu jsem poznala příběhy stovek žen, kterým partnerské násilí zničilo život. A nejen jim, ale i jejich dětem, rodičům či dalším blízkým. Pomoc obětem domácího násilí beru velmi vážně a mrzí mě, když se tato problematika stává předmětem politických tahanic. Jsem proto ráda, že tato brožura vznikla a věřím, že pomůže základní cíle a poslání Istanbulske úmluvy ozřejmit.

S ratifikací této úmluvy už Česká republika váhala dost dlouho. Je na čase přidat se ke zbytku civilizované Evropy a proces přistoupení k Istanbulske úmluvě završit. Ratifikací a naplňováním úmluvy totiž můžeme skutečně přispět k ochraně a podpoře současných obětí, k prevenci a ochraně budoucích obětí, k respektu vůči zkušenostem minulých obětí a zároveň s úctou a vzpomínkou na ty, které na neřešené násilí ve vztazích zaplatily životem, učinit symbolický i faktický závazek tento problém aktivně řešit na celospolečenské úrovni.

*Branislava Marvánová Vargová,
psycholožka a předsedkyně Výboru pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách*

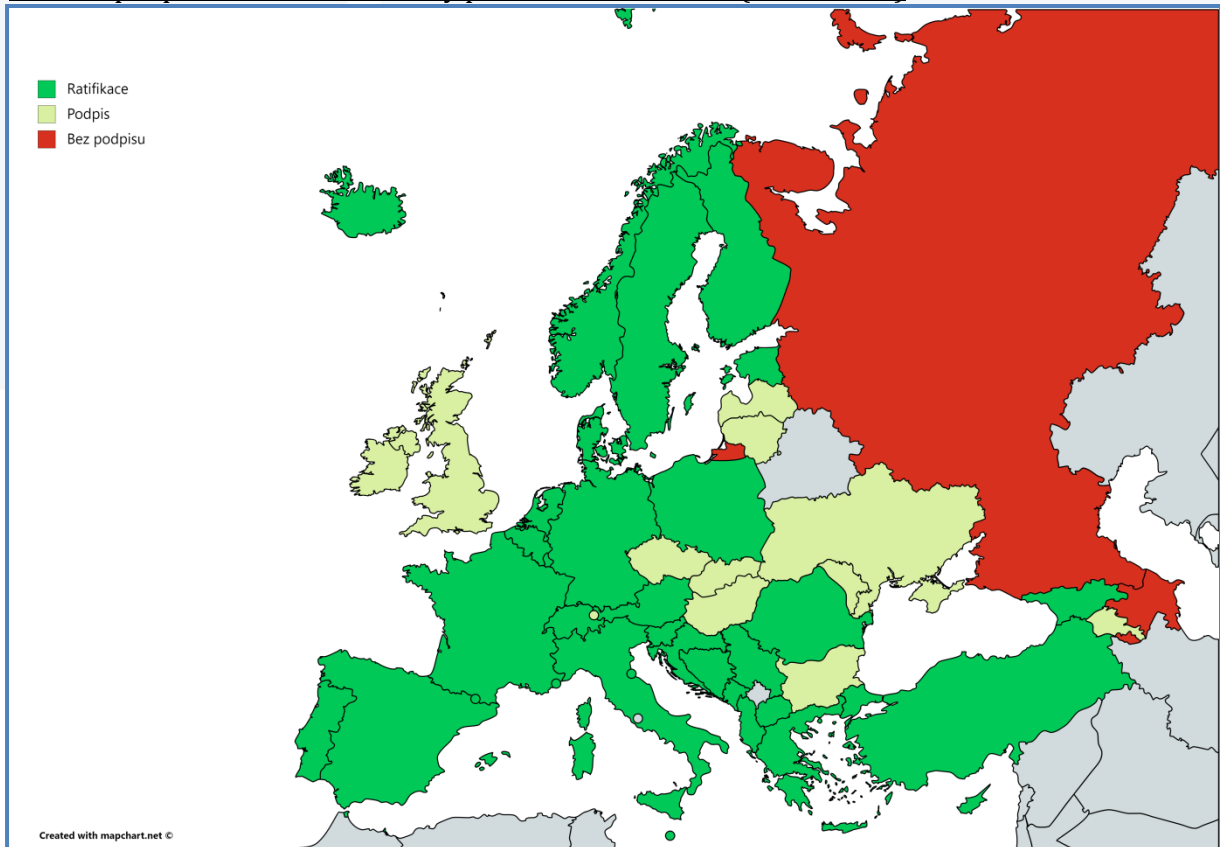
Základní informace o úmluvě

Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí (dále jako „Úmluva proti násilí na ženách“) je **mezinárodní dohodou zabývající se tímto závažným porušováním lidských práv**. Směřuje k nulové toleranci vůči takovému násilí a je podstatným krokem na cestě k bezpečnější Evropě. **Úmluva požaduje především důslednou prevenci tohoto násilí, ochranu jeho obětí a stíhání pachatelů**. Jedná se o jednu z mnoha tzv. lidskoprávních mezinárodních úmluv sjednaných v rámci Rady Evropy.

Úmluva byla přijata Výborem ministrů Rady Evropy dne 7. 4. 2011 a k podpisům byla otevřena 11. května 2011. K 1. září 2018 Úmluvu proti násilí na ženách **ratifikovalo 33 států** a dalších **12 států ji zatím jen podepsalo**.

Jednou z těchto zemí je i **Česká republika, která úmluvu podepsala 2. května 2016**. Jediné státy, které Úmluvu nepodepsaly, jsou aktuálně Rusko a Ázerbájdžán. Evropská unie jako celek přistoupila k podpisu dne 13. června 2017 a aktuálně směřuje k jejímu přistoupení.

Přehled podpisů a ratifikací Úmluvy proti násilí na ženách (k 1. 9. 2018)

Na co se úmluva vztahuje

Rozsah působnosti Úmluvy proti násilí na ženách upravuje čl. 2 odst. 1 následovně: **„Tato Úmluva se vztahuje na všechny formy násilí na ženách, včetně domácího násilí, které ve vyšší míře postihuje ženy.“**

Čl. 2 odst. 2 úmluvy pak dodává: **„Smluvní strany se vyzývají, aby tuto Úmluvu uplatňovaly na všechny oběti domácího násilí.“**

Úmluva se tedy vztahuje **primárně na různé formy násilí páchaného typicky na ženách**. Zároveň ale vyzývá smluvní státy, **aby stejnou ochranu poskytovaly i mužům** (a dalším skupinám osob, jako jsou **děti** či **senioři**) v rolích obětí.

Co se týče forem násilí, vztahuje se úmluva především na:

- domácí násilí (fyzické i psychické),
- nebezpečné pronásledování (stalking)
- sexuální násilí, včetně znásilnění
- sexuální obtěžování
- nucené sňatky či mrzačení ženských pohlavích orgánů.

Jak úmluva definuje domácí násilí a násilí na ženách?

Základní definice obsahuje čl. 3 Úmluvy proti násilí na ženách:

„**domácím násilím**“ se rozumí všechny činy fyzického, sexuálního, psychického nebo ekonomického násilí, k nimž dojde v rámci rodiny či domácnosti, nebo mezi bývalými či současnými manželi a partnery, bez ohledu na to, zda pachatel sdílí nebo sdílel společné bydliště s obětí;

„**násilím na ženách**“ se rozumí porušení lidských práv a forma diskriminace žen a znamená všechny násilné činy založené na pohlaví, které vedou nebo mohou vést k fyzické, sexuální, psychické nebo ekonomické újmě nebo utrpení žen, včetně hrozeb takovým činem, donucování či svévolného zbavení svobody, ať na veřejnosti nebo v soukromí.

Na co úmluva reaguje

Úmluva reaguje na **vysoký výskyt různých forem násilí na ženách**. Výsledky výzkumu **Agentury EU pro základní práva** ukazují, že rozšířenost tohoto násilí zůstává v Evropě i v ČR nadále vysoká:

- fyzické nebo sexuální násilí ze strany svého partnera v ČR zažilo **32 % žen**
- sexuální zneužívání zažilo **12 % žen**
- nebezpečné pronásledování zažilo **9 % žen**
- znásilnění zažilo **5 % žen**

Alarmující čísla v oblasti výskytu těchto forem násilí potvrzují i česká data:

- každoročně je u nás policii oznámeno přibližně **600 případů znásilnění** (přičemž se odhaduje, že to tvoří jen 10 % skutečných případů),
- policie řeší v průměru **dva případy týrání** osoby žijící ve společné domácnosti **denně**,
- orgány sociálně-právní ochrany dětí každoročně registrují přibližně **2500 případů domácího násilí v rodinách, kde vyrůstají děti**,
- každý rok je z důvodu domácího násilí ze svého domu **vykázáno přes 1300 násilných osob**.

Tato data však představují jen špičku ledovce. Jde o případy osob, které se rozhodnou svou situaci řešit a případy násilí nahlásit. **Větší část těchto forem násilí však zůstává skryta**. Například průzkum Akademie věd zjistil, že nějakou formu **násilí ze strany svého partnera zažilo 38 % žen**. Studie organizace proFem z roku 2015 zjistila, že **lékařskou pomoc kvůli domácímu násilí každoročně vyhledá přes 150 tisíc žen**.

Nejčastější mýty o Úmluvě proti násilí na ženách

Mýtus první: Úmluva je jen zástěrkou pro prosazení tzv. gender ideologie

Tento mýtus se objevuje v řadě variací. V podstatě tvrdí, že Úmluva proti násilí na ženách prosazuje tzv. genderovou ideologii. Ta má spočívat v tom, že usiluje o tzv. genderovou neutralizaci. Tedy o smazání rozdílů mezi muži a ženami a potírání biologických rozdílů.

Jak je to doopravdy?

Úmluva proti násilí na ženách se zabývá problematikou domácího násilí, které je **genderově podmíněné**. To znamená, že domácí násilí souvisí s mocenskou nerovnováhou a dopouštějí se jej převážně muži na ženách. Existují samozřejmě i opačné případy, byť jich je výrazná menšina. To potvrzují nejen odborné studie, ale i statistiky policie a soudů, dle kterých tvoří muži cca **90 - 95 % pachatelů domácího násilí**.

Protože jedním ze znaků domácího násilí je snaha o kontrolu oběti, **souvisí domácí násilí s nerovným postavením žen ve společnosti či rodině**. Podle preambule úmluvy je dosažení rovnosti mezi muži a ženami *de iure* i *de facto* klíčovým prvkem prevence domácího a jiného násilí na ženách.

V tomto pojetí nepřináší Úmluva proti násilí na ženách nic nového. **Vztah genderových nerovností a domácího násilí či znásilnění potvrzuje řada odborných studií**. Ostatně o genderově podmíněném násilí hovoří i Deklarace o odstranění násilí na ženách, přijatá Valným shromážděním OSN v roce 1993, či judikatura Evropského soudu pro lidská práva.

Úmluvě proti násilí na ženách tedy nejde o smazání biologických rozdílů mezi muži a ženami. Jde jí o odstranění přetrvávajících společenských nerovností. Neboť bez jejich odstranění nelze vymýtiti ani domácí násilí.

Jak úmluva pracuje s pojmem gender?

Pojem gender úmluva užívá v následujícím smyslu: „**sociálně ustanovené role, chování, jednání a vlastnosti, které příslušná společnost pokládá za odpovídající pro ženy a muže**“. Tato definice je ve společenských vědách zavedená již desetiletí.

Nejde o oddělování pohlaví a genderu (rodu), ale o používání různých pojmů pro pojmenování různých fenoménů – tedy biologicky daného **pohlaví** a od něho se odvíjejících společenských očekávání ohledně rolí a jednání mužů a žen ve společnosti označovaných jako **gender** (někdy také jako „sociální pohlaví“). Přesto, že existuje jedno jediné universální ženské biologické pohlaví, společenská očekávání ohledně toho, co to znamená být ženou, se v průběhu dějin a v různých kulturách značně liší. Stejně jako společenské postavení a práva žen. Tuto historickou a kulturní proměnlivost úmluva zohledňuje tím, že používá právě pojem gender.

Mýtus druhý: Úmluva podněcuje nenávist mezi ženami a muži

Tento mýtus tvrdí, že Úmluva proti násilí na ženách obsahuje ustanovení, která povedou k rozpoutání nenávisti mezi ženami a muži. Součástí tohoto mýtu je i tvrzení, že úmluva výslovně zakazuje smírné řešení případů domácího násilí (mediaci).

Jak je to doopravdy?

Žádné z ustanovení Úmluvy proti násilí na ženách nelze vykládat tak, že by usilovalo o podněcování nenávisti mezi ženami a muži. Ve své preambuli Úmluva proti násilí na ženách hovoří o historicky nerovném postavení žen a mužů, což je **potvrzením dějinného faktu** a odkazem na jednu z příčin tohoto násilí. Nikoli snahou o to štvát ženy proti mužům a naopak.

Článek 12 úmluvy zavazuje státy ke snaze vymýtit vzorce chování a stereotypy založené na podřízeném postavení žen: „*Smluvní strany přijmou nezbytná opatření k prosazování změn sociálních a kulturních vzorců chování žen a mužů za účelem vymýcení předsudků, obyčejů, tradic a veškerých dalších zvyklostí, které jsou založené na myšlence méněcennosti žen nebo stereotypním pojmání rolí žen a mužů.*“

Důvodová zpráva k tomuto článku uvádí, že jeho cílem je změnit vzorce chování lidí, které přispívají k zachování násilí na ženách. Jedná se zároveň o obecný požadavek, tento článek nenabízí žádné detaily ohledně návrhu specifických opatření, jejich volba zůstává na volbě státu.

Článek 16 Úmluvy v této souvislosti nabádá státy k vytvoření mechanismů, které by vedly k předcházení domácímu násilí a k nápravě pachatelů: „*Smluvní strany přijmou legislativní nebo jiná opatření nezbytná ke zřízení nebo k podpoře programů zaměřených na výuku pachatelů domácího násilí, aby si osvojili nenásilné chování v mezilidských vztazích, s cílem zabránit dalšímu násilí a změnit násilné vzorce chování.*“

Zákaz používání mediace úmluva neobsahuje. Její čl. 48 pouze požaduje zákaz **povinného** alternativního řešení sporů, včetně mediace a smírního řízení, v případech domácího násilí. **Jde tedy o to, aby mediace nebyla povinně prikazována ve všech případech domácího násilí.** Tam, kde je to vhodné, je mediace nadále umožněna. Na český právní řád toto ustanovení dopad nemá.

Vedou úmluvy proti násilí na ženách k nenávisti žen a mužů?

Úmluva proti násilí na ženách není první lidskoprávní úmluvou, která se této problematice věnuje. Svou předchůdkyni má na americkém kontinentu. V roce 1994 byla v Brazílii sjednána **Meziamerická úmluva o prevenci, trestání a vymýcení násilí na ženách** (tzv. Úmluva Belem do Para). V průběhu 90. let ji ratifikovaly všechny státy s Jižní a Severní Ameriky (kromě USA a Kanady). **Úmluva Belem do Para je svým obsahem a svými cíli velmi podobná Úmluvě proti násilí na ženách.** Obě úmluvy uznávají jako jednu z příčin násilí na ženách historicky nerovné postavení žen a mužů. A podporu genderové rovnosti chápou jako jeden z nástrojů prevence.

Americké státy tedy za sebou mají již více než dvě desetiletí zkušeností s naplňováním velmi podobné úmluvy. A rozdmýchávání nenávisti mezi ženami a muži v těchto státech rozhodně nepozorujeme. **Naopak řada z nich je na tom s rovností žen a mužů lépe než Česká republika.** V indexu Světového ekonomického fóra hodnotícím úroveň genderové rovnosti se země jako Argentina, Uruguay, Chile či Kostarika umísťují před námi. Tyto země také v posledních letech učinily velký pokrok směrem ke společenské nepřijatelnosti násilí na ženách, a to i díky Úmluvě Belem do Para.

Mýtus třetí: Domácí násilí není celospolečenským jevem, ale týká se převážně osob s problémovou konzumací alkoholu či návykových látek

Podle tohoto mýtu se domácí násilí vyskytuje ojediněle, zpravidla u tzv. domácích agresorů s problémovou konzumací alkoholu či návykových látek. Mýtus tvrdí, že se nejedná o celospolečenský problém, ale o ojedinělý exces. Dalším typem tohoto mýtu je pak tvrzení, že domácí násilí se evropské společnosti netýká a že se odehrává pouze v jiných kulturách.

Jak je to doopravdy?

Skutečnost, že domácí násilí (a další formy násilí) je celospolečenským jevem, potvrzuje řada českých i zahraničních studií. Dle výzkumu **Světové zdravotnické organizace z roku 2013** zažilo celosvětově některou formu fyzického či sexuálního násilí ze strany svého partnera **35 % žen**.

Agentura pro základní práva v roce 2013 provedla dosud největší komparativní studii výskytu domácího násilí a dalších forem násilí na ženách. Studie byla realizována na vzorku 1 400 žen v každé zemi EU pomocí standardizované metodologie. **Ukázala, že v České republice fyzické nebo sexuální násilí zažilo 32 % žen (průměr EU činí 33 %)**, nebezpečné pronásledování 9 % žen, sexuální zneužívání 12 % žen a znásilnění 5 % žen. Na obdobnou výši výskytu těchto forem násilí poukazují i české výzkumy – dle výzkumu **Akademie věd zažilo některou formu násilí ze strany partnera 38 % žen**.

Studie Univerzity Karlovy v Praze z roku 2015 ukázala, že **domácího násilí se dopouštějí pachatelé s různou úrovní vzdělání (včetně vysokoškolsky vzdělaných osob) s různým socioekonomickým pozadím (včetně osob z tzv. vyšší třídy)**. Nadměrná konzumace alkoholu a konzumace drog sice riziko výskytu domácího násilí podle této studie zvyšuje, ovšem zdaleka není jediným faktorem. Domácího násilí se dopouští i lidé, kteří problém s konzumací alkoholu nemají.

Zajímavá zjištění výskytu domácího a genderově podmíněného násilí ve vztazích **dospívajících osob** přinesl nedávný výzkum organizace proFem. Podle něj se 59 % mladistvých setkala s násilným chováním, a to nejčastěji v prostředí školy (46 %), **v partnerském vztahu (32 %) a rodiny (32 %)**. Výzkum také ukázal, že naprostá většina z mladistvých (77 %), kteří se s násilným chováním setkali, na něj nikoho neupozornila.

Jaké jsou celospolečenské a ekonomické dopady domácího násilí?

Domácí a další formy genderově podmíněného násilí s sebou nesou závažné negativní dopady nejen na individuální úrovni, ale také na úrovni **celospolečenské**. Výzkumy poukazují na významné negativní ekonomické dopady, včetně dopadů na trh práce.

V roce 2012 organizace proFem vyčíslila dopady domácího násilí na státní rozpočet na **1,3 mld. Kč ročně**. Dle následné studie zpracované pro Úřad vlády ČR činí ekonomické dopady domácího násilí na český zdravotní systém dokonce 4,8 mld. Kč. Celkové náklady domácího násilí (činnost justice, sociální služby, sociální dávky apod.), včetně ztrát z důvodu ekonomické neaktivity obětí, pak tato studie vyčíslila na **14,5 mld. Kč ročně**.

Mýtus čtvrtý: Úmluva neuznává existenci násilí na mužích a chrání pouze ženy

Tento mýtus tvrdí, že Úmluva proti násilí na ženách chápe domácí násilí pouze jako násilí na ženách a vůbec neuznává existenci domácího násilí na mužích. Dle tohoto tvrzení pak ratifikace této úmluvy povede k oslabení práv mužů – obětí.

Jak je to doopravdy?

Převážnou většinu obětí domácího a genderově podmíněného násilí tvoří ženy. Úmluva proti násilí na ženách se tak primárně vztahuje na ochranu žen před násilím. Nicméně hned čl. 2 této úmluvy **vybízí smluvní strany k aplikaci stanovených zásad na všechny oběti domácího násilí, tedy i na muže a děti.**

Čl. 2 odst. 2

„Smluvní strany se vyzývají, aby tuto Úmluvu uplatňovaly na všechny oběti domácího násilí.“

Úmluva proti násilí na ženách tedy správně vychází z toho, že většinu obětí tohoto násilí tvoří ženy. **Existenci domácího násilí či znásilnění páchaného na mužích ale také uznává.** A vybízí, aby smluvní státy **poskytovaly ochranu před tímto násilím všem obětem, bez ohledu na jejich pohlaví.** To ostatně již nyní Česká republika činí.

Skutečnost, že **muži jsou výrazně méně často oběťmi domácího násilí**, potvrzuje řada studií. Důležitá je ale definice domácího násilí. U tzv. běžného párového násilí (startérem je konflikt) se mohou partneři v rolích obětí a agresora střídat. **U skutečného domácího násilí (startérem může být cokoli) dochází k systematickému týrání jednoho partnera druhým.** Jaderným znakem domácího násilí je tedy zjevná, dlouhodobá vztahová asymetrie.

Muži jako oběti domácího a partnerského násilí.

Genderovou asymetrii skutečného domácího násilí (dlouhodobého týrání) potvrzují nejen oficiální policejní a justiční statistiky, ale i odborné výzkumy.

Typ násilí	Pachatelé - muži	Pachatelé - ženy
obecné párové násilí	56%	44%
domácí násilí	97%	3%
"vzpouora" (fyzický útok proti násilnému partnerovi)	4%	96%

Trestný čin (2017)	Pachatelé - muži	Pachatelky - ženy
týrání osoby žijící ve společném obydlí	98%	2%
nebezpečné pronásledování	90%	10%
znásilnění	98%	2%
vraždy motivované osobními vztahy	77%	23%

Mýtus pátý: Úmluva je zbytečná, České republice nepřinese nic nového

Podle tohoto mýtu nemá Úmluva proti násilí na ženách pro Českou republiku žádný pozitivní přínos. Legislativu i další opatření k ochraně před domácím násilím zde již máme a úmluvu proto nepotřebujeme.

Jak je to doopravdy?

V roce 2016 vláda ČR schválila návrh na sjednání Úmluvy proti násilí na ženách. Součástí tohoto materiálu je i podrobná **předkládací zpráva, která hodnotí připravenost České republiky k úmluvě přistoupit**. Předkládací zpráva konstatuje, že pro přistoupení k Úmluvě proti násilí na ženách bude provedeno **dílní legislativní změny v oblasti trestního práva**. Tyto změny jsou v současnosti projednávány Parlamentem ČR (jako sněmovní tisk č. 79). **Potřebnost dalších zásadnějších legislativních změn předkládací zpráva neshledala**.

V českém právním řádu jsou související trestné činy definovány (trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí, znásilnění, nebezpečné pronásledování apod.) a máme nástroje pro jejich stíhání. **Z pohledu trestního práva tedy Česká republika Úmluvu proti násilí na ženách naplňuje již nyní** (s výjimkou čl. 37 úmluvy upravujícího nucené sňatky, jehož naplnění je předmětem projednávaného sněmovního tisku č. 79). Trestněprávní rovina je v úmluvě zahrnuta zejména kvůli zemím, kde dosud takové úrovně ochrany nedosáhly.

Jenomže trestněprávní rovina tvoří jen asi třetinu celé úmluvy. **Úmluva totiž obsahuje opatření v oblasti prevence, dostupnosti služeb pro oběti, telefonních linek pomoci, školení odborníků a odbornic, vzdělávání apod.** A v řadě těchto oblastí Česká republika výrazně zaostává. Dle studií Úřadu vlády ČR či Rady Evropy u nás například chybí specializované azylové domy pro oběti. Problémem je také nesystémová práce s dětmi vyrůstajícími v rodinách, kde k násilí dochází. Další výzvou je nedostatečná podpora organizací poskytujících terapeutické programy pro osoby dopouštějící se domácího násilí. Prostor pro zlepšení má Česká republika i v řadě dalších oblastí – přístup k obětem ze strany zdravotnického personálu či policie, přetrvávající vysoká míra společenské tolerance kurčným formám násilí či roztržitost systému pomoci obětem.

Tyto výzvy Úmluva proti násilí na ženách samozřejmě sama o sobě nevyřeší. Ale **poskytne účinný rámec a návod pro další aktivity státu**. Také pomůže tomu, aby **prevence domácího násilí byla vnímána jako priorita** bez ohledu na aktuální politické klima. Kromě tohoto praktického významu má ratifikace úmluvy i silný **symbolický význam – ve vztahu k obětem, pomáhajícím profesím i směrem k Radě Evropy**.

Je Úmluva proti násilí na ženách klasickou lidskoprávní úmluvou?

Dosud bylo v rámci Rady Evropy (organizace 47 států, nezávislá na Evropské unii) sjednáno přes dvě stě mezinárodních úmluv, dohod, chart či dodatkových protokolů. Většina z nich se týká ochrany lidských práv, demokratického zřízení, kulturního dědictví či potírání mezinárodního zločinu. **A převážnou většinu z nich Česká republika ratifikovala**.

Úmluva proti násilí na ženách je **standardní lidskoprávní úmluvou**. Přispívá nejen k harmonizaci práva smluvních stran, ale i úrovně služeb, prevence a pochopení závažnosti problému. (V minulosti sjednala Rada Evropy úmluvy týkající se např. biomedicíny, práv dětí, ale i úmluvu o násilí na fotbalových zápasech.) Úmluva obsahuje **standardní monitorovací mechanismus a obvyklé lidskoprávní závazky**. V oblasti potírání **genderových stereotypů či vzdělávání o rovnosti žen a mužů** navazuje na Úmluvu OSN o odstranění všech forem diskriminace žen, kterou Česká republika ratifikovala již v roce 1982.

Mýtus šestý: Úmluva požaduje zavedení ideologie genderového feminismu do mateřských a základních škol

Odpůrci Úmluvy proti násilí na ženách argumentují i tím, že tato úmluva požaduje povinné zařazení „ideologie genderového feminismu“ do výuky ve školách a základních školách. Součástí tohoto mýtu je i tvrzení, že úmluva zavádí nepřeborné množství genderových identit, ze kterých si budou již děti ve školce libovolně vybírat.

Jak je to doopravdy?

Podle čl. 14 úmluvy, který je terčem kritiky, by měly být ve výuce využívány materiály o otázkách jako je „**rovnost mezi ženami a muži, genderové role bez stereotypů, vzájemná úcta, nenásilné řešení konfliktů v mezilidských vztazích**“ apod. Záměrem úmluvy je vychovávat děti v souladu s chápáním a respektem k osobní integritě druhého člověka a rovnosti žen a mužů a předejít tak násilným vzorcům, které si děti mohou osvojovat již ve školním věku.

Tyto principy jsou již dávno zavedeny v § 2 zákona č. 561/2004 Sb., školského zákona, podle kterého je vzdělání založeno na principech **vzájemné úcty, pochopení lidských práv a demokratického státu a uplatňování principu rovnosti žen a mužů ve společnosti**. Díkce tohoto článku úmluvy navíc výslovně zmiňuje použití takových materiálů pouze „*tam, kde to je vhodné*“.

Úmluva cílí na potlačení diskriminace mezi muži a ženami a podporu jejich rovnosti. **Neobsahuje žádné ustanovení, které by definovalo či rozdělvalo role mužů a žen ve společnosti či směřovalo k zavádění více genderových identit**. Úmluva se pouze snaží o prevenci domácího násilí vzděláváním a informováním o rovnosti mezi muži a ženami přičemž se pouze snaží zasadit o zohledňování individuality jedince.

Mýtus sedmý: Úmluva umožní speciálním sociálním službám vloupat se do domů a odebírat děti rodin

Tento mýtus se objevuje ve dvou variacích. Podle něj buď Úmluva proti násilí na ženách požaduje zavedení speciální sociální služby, která v zájmu prevence domácího násilí umožní odebírat děti z jakýchkoli rodin (například jen proto že používají výrazy jako „máma“ a „táta“). Druhá varianta pak tvrdí, že pravomoc odebírat děti bude mít přímo monitorovací orgán úmluvy, tzv. GREVIO, zřízený při Radě Evropy.

Jak je to doopravdy?

Ve vztahu k sociálně-právní ochraně dětí Úmluva proti násilí současný standard v ČR nijak nemění. Již v nyní má v tomto ohledu kompetence orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD). **Odebírání dětí z rodin kvůli používání slov „máma“ či „táta“ je holý nesmysl.**

Nesmyslem je rovněž požadavek po vytváření nových služeb za účelem sociálně-právní ochrany dětí. **V rodinách, kde dochází k domácímu násilí, má kompetenci zasahovat OSPOD už nyní** (podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí). Možnost odebrat dítě z péče rodičů či dalších o ně pečujících osob lze pouze „**ve výjimečných případech**“ (§ 504 věta druhá zákona č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních), děje se tak vždy **rozhodnutím soudu** a to v případech, kdy není o dítě řádně pečováno či je ohrožen jeho život, normální vývoj nebo jiný důležitý zájem dítěte (§ 924 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník). Tuto praxi úmluva nijak nezmění.

GREVIO je monitorovací orgán Úmluvy proti násilí na ženách složený z 10 odbornic/odborníků na domácí násilí a násilí na ženách. Je zřízen při Radě Evropy a má **obdobné kompetence jako ostatní monitorovací orgány** u těch lidskoprávních úmluv, kde jsou nějaké monitorovací orgány zřízeny. Smluvní státy jej musí pravidelně (cca jednou za 4 roky) informovat o plnění úmluvy. GREVIO následně vydá doporučení adresovaná státu za účelem důslednějšího naplňování Úmluvy proti násilí na ženách. Tato doporučení poté ještě musí schválit Výbor smluvních stran, čímž jsou kompetence GREVIO do jisté míry omezeny. **Pravomoc jakkoli zasahovat na území státu tento orgán nemá, natož pravomoc odebírat děti.** Doporučení GREVIO **nemají závazný charakter.** Představují vodítko pro stát k lepšímu naplňování Úmluvy proti násilí na ženách.

Jaká doporučení GREVIO adresuje smluvním státům?

Monitorovací orgán (GREVIO) dosud adresoval svá doporučení čtyřem státům, které úmluvu ratifikovaly mezi prvními – Rakousku, Monaku, Albánii a Dánsku.

K častým doporučením patří:

- zajistit **dostupnost** a **kvalitu** služeb pro oběti,
- odstranit překážky, které brání k **přístupu žen se zdravotním postižením** či jiným znevýhodněním ke službám pro oběti,
- zajistit **adekvátní financování** poskytovatelů služeb pro oběti, včetně neziskových organizací,
- posílit **vzdělávání profesí**, které se dostávají do kontaktu s oběťmi (policie, justice, zdravotnictví apod.),
- realizovat **osvětové aktivity** zdůrazňující nepřijatelnost násilí na ženách a domácího násilí,
- podpořit vznik **center pro oběti znásilnění** a sexuálního obtěžování,
- zavést systém **právní pomoci obětem** domácího násilí a násilí na ženách,
- zlepšit **sběr dat** o domácím násilí a násilí na ženách a podporovat vznik odborných studií zaměřených na zkoumání jejich příčin.

Mýtus osmý: Úmluva nutí stát převést své kompetence na neziskový sektor

Poměrně častým mýtem je i tvrzení, že po ratifikaci úmluvy dojde k posílení kompetencí neziskových organizací. Jedna z variant tohoto mýtu pak dokonce tvrdí, že neziskové organizace budou mít pravomoc zasahovat do chodu rodin a odebírat děti v případě podezření na domácí násilí.

Jak je to doopravdy?

Dikce článku 8, ze které vychází tento mýtus, zní „*Smluvní strany poskytnou přiměřené finanční a lidské zdroje pro účely zajištění náležitého provádění uceleného přístupu, opatření a programů pro předcházení a potírání všech forem násilí spadajících do působnosti této Úmluvy, včetně těch, které vykonají nevládní organizace a občanská společnost.*“

Úmluva tedy předpokládá **efektivní spolupráci vládního sektoru a neziskových organizací a zajištění jejich financování.** Systém sociálních služeb v České republice je nastaven tak, že **řadu z nich poskytují nestátní neziskové organizace.** Týká se to i služeb pro oběti domácího násilí. Stát si tímto způsobem fakticky „nakupuje“ služby, které má zajišťovat. **Žádnou novou kompetenci nestátní neziskové organizace po ratifikaci Úmluvy proti násilí na ženách nezískají.** Jejich rolí bude nadále zajišťovat pomoc obětem násilí (a jejich dětem), případně také poskytovat terapeutické programy pro osoby dopouštějící se násilí.

Závazek zajistit dostatečné financování nestátních neziskových organizací se **netýká jejich kompetencí**. Pravomoc „odebírat děti“ budou mít nadále OSPOD, a to vždy ve výjimečných situacích za předchozího souhlasu soudu (viz mýtus sedmý).

Mýtus devátý: Úmluva podporuje manželství a adopci homosexuálních párů

Občas se objevuje mýtus, který spojuje Úmluvu proti násilí na ženách s právy sexuálních menšin. Konkrétně se jedná o tvrzení, že úmluva odemyká dveře k legislativnímu ukotvení manželství a adopci stejnopohlavních párů.

Jak je to doopravdy?

Úmluva vůbec nezmiňuje registrované partnerství ani manželství stejnopohlavních párů. Žádným způsobem neupravuje legislativní úpravu forem rodiny či partnerských svazků. Diskuze ohledně legislativního zrovnoprávnění manželství a registrovaného partnerství se v české společnosti vede již dlouhodobě bez jakékoli souvislosti s Úmluvou proti násilí na ženách.

Tento mýtus pravděpodobně pramení ze skutečnosti, že čl. 4 úmluvy požaduje zajištění ochrany práv obětí násilí mj. bez ohledu na jejich sexuální orientaci či genderovou identitu. **To v praxi znamená, že stejné pomoci by se mělo dostat všem obětem domácího násilí, ať se jedná o lesby, gaye či trans osoby. Povinnost uzákonit manželství stejnopohlavních párů z tohoto ustanovení v žádném případě nevyplývá.**

Návrh na umožnění uzavírat manželství pro stejnopohlavní páry byl Poslanecké sněmovně parlamentu ČR předložen v červnu tohoto roku a neobsahuje žádný odkaz na Úmluvu proti násilí na ženách.

Mýtus desátý: Úmluva je propojena s nařízením Dublin IV a obsahuje legalizaci migrace z důvodu pohlaví

Tento mýtus tvrdí, že Úmluva proti násilí na ženách úzce souvisí s přípravou nařízení Dublin IV (které řeší migraci). Podle něj bude po ratifikaci Úmluvy proti násilí na ženách Česká republika poskytnout azyl každé migrující osobě, která prohlásí, že se ve své zemi stala obětí domácího násilí.

Jak je to doopravdy?

Úmluva proti násilí na ženách a tzv. nařízení Dublin IV jsou dva na sobě naprosto nezávislé a nesouvisející právní dokumenty, které mají jiné cíle a jsou zastřešeny jinými organizacemi. Úmluva je zastřešena Radou Evropy (lidskoprávní mezinárodní organizace), kdežto Dublin IV Evropskou unií.

K otázce azylu se Úmluva proti násilí na ženách vyjadřuje. **Nemění však podmínky přijímání uprchlíků ani udělování azylu.** Právo azylu, které už v našem právním řádu zakotveno máme, je ze své podstaty určeno k ochraně **osob krácených na svých základních lidských právech v jejich domovském státě.** Jedním z důvodů pro udělení azylu tak je „**odůvodněný strach z pronásledování z důvodu pohlaví**“ (§ 12 zákona č. 325/1999 Sb., zákona o azylu). Toto ustanovení vychází z **Úmluvy o postavení uprchlíků z roku 1951.**

Přijetím Úmluvy proti násilí na ženách se tedy z hlediska udělování azylu migrujícím osobám nic nezmění. Násilí vůči ženám je považováno za nejzávažnější porušování lidských práv žen, je proto logické, že právo azylu se dotýká i obětí násilí vůči ženám a domácího násilí. Nestačí pouhé tvrzení migrující osoby. **Příslušné orgány ČR žádosti o azyl posuzují individuálně a jednotlivá tvrzení žádajících osob důsledně prověřují.** Toto nemá úmluva možnost jakkoli změnit.

Mýtus jedenáctý: Muži se nebudou moci bránit proti obvinění z domácího násilí, to povede k nárůstu falešných obvinění

Podle tohoto mýtu povede ratifikace Úmluvy proti násilí na ženách k tomu, že policie a další úřady budou automaticky věřit tvrzení obětí. Což povede k nárůstu falešných obvinění.

Jak je to doopravdy?

Úmluva proti násilí na ženách nijak nemění stupeň ochrany procesních práv v českém právním systému. Nemění ani způsob, jakým se násilí dokazuje u soudu. Principy presumpce nevinny (kdy každý je považován za nevinného, pokud není prokázán opak) a povinnost dokázat určitou skutečnost tak, aby o ní nebyly žádné pochybnosti, zůstanou zachovány, stejně jako trestný čin křivého obvinění (§ 345 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku), jehož cílem je naopak zabránit falešnému obvinění nevinných osob.

Pro Českou republiku úmluva přináší spíše měkká opatření, která pomáhají na úrovni sociální a jiné pomoci obětem. Ve vztahu k justičnímu systému úmluva v čl. 49 požaduje, aby vyšetřování a soudní řízení probíhalo bez zbytečného odkladu a bralo v úvahu práva obětí. Smluvní strany dále mají zajistit neprodlenou a přiměřenou reakci příslušných orgánů za účelem zajištění vhodné a okamžité pomoci obětem. **Stát má tedy povinnost zajistit adekvátní reakci a ochranu oběti. To samozřejmě neznamená automatické důvěřování všem tvrzením, která oběť v soudním řízení uvede.**

Mýtus dvanáctý: Kvůli ratifikaci úmluvy zakážeme slavení Velikonoc

Jedním z těch absurdnějších mýtů je, že kvůli ratifikaci Úmluvy proti násilí na ženách u nás zakážeme slavení Velikonoc (kvůli velikonoční pomlázce) či zpěv lidových písní jako je Beskyde, Beskyde (kde bača říká, že si najde ženu, která mu bude prát košile namísto matky).

Jak je to doopravdy?

Článek 12 odst. 1, který je v souvislosti s uvedeným mýtem mylně vykládán, uvádí: „Smluvní strany přijmou nezbytná opatření k prosazování změn sociálních a kulturních vzorců chování žen a mužů za účelem vymýcení předsudků, obyčejů, tradic a veškerých dalších zvyklostí, které jsou založené na myšlence méněcennosti žen nebo stereotypním pojmání rolí žen a mužů.“

Státy tedy mají usilovat o odstraňování předsudků o podřízenosti žen či jejich stereotypních rolích. Důvodová zpráva úmluvy k tomu uvádí „Cílem tohoto ustanovení je zasáhnout srdce a mysli osob, které svým chováním přispívají k zachování násilí v rozsahu, ve kterém se k němu vztahuje tato úmluva. Jedná se zároveň o obecný požadavek, tento odstavec nenabízí žádné detaily ohledně návrhu specifických opatření, jejich volba zůstává na volbě smluvní strany této úmluvy.“

O tom, že by státy měly zakazovat lidové tradice či písně, úmluva nehovoří a ani to nelze dovodit z jejího kontextu. V praxi se ustanovení bude vztahovat například na podporu osvětových aktivit, které budou vyvracet stereotyp, že ženy nemají předpoklady k práci v oborech, jako jsou informační technologie (nebo naopak stereotyp, který tvrdí, že muži nejsou schopni pečovat o malé děti).

Z dosavadní praxe monitorovacího orgánu úmluvy (GREVIO) nevyplývá, že by se **jakkoli při výkladu Úmluvy proti násilí na ženách zabýval lidovými zvyky**, jako je způsob oslavy náboženských svátků či písněmi. Naopak za porušení úmluvy budou považovány zvyky, při kterých dochází ke skutečnému násilí na ženách (jako je třeba obřízka ženských pohlavních orgánů).

Použité zdroje

Odborné publikace

Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2015 – 2018. Úřad vlády ČR (2015). Dostupné on-line: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/Akcni-plan-prevence-domaciho-a-genderove-podmineneho-nasili.pdf>.

Analytical Study of the Results of the 4th Round of Monitoring the Implementation of Recommendation Rec(2002)5 on the Protection of Women against Violence in Council of Europe Member States. Rada Evropy (2014). Dostupné online: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016805915e9>

Analýza kvality a dostupnosti specializovaných pobytových sociálních služeb pro dospělé oběti domácího násilí. Úřad vlády ČR (2016). Dostupné on-line: <http://www.tojеровnost.cz/images/analyzy/Analiza-kvality-a-dostupnosti-pobytovych-socialnich-sluzeb-pro-obeti-DN.pdf>.

Analýza připravenosti České republiky k přístupu k Úmluvě Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí. Ministerstvo spravedlnosti. 2015.

Analýza ekonomických dopadů domácího násilí. IvyStreet (2017). Dostupné na: <http://www.tojеровnost.cz/images/analyzy/Analiza-ekonomickych-dopadu-DN.pdf>.

Analýza existujících výzkumů v ČR v oblasti partnerského násilí. Úřad vlády ČR (2017). Dostupné na: <http://www.tojеровnost.cz/images/analyzy/Analiza-existujicich-vyzkumu-v-oblasti-partnerskeho-nasili.pdf>.

Ekonomické dopady domácího násilí v oblasti zdraví. ProFem (2016). Dostupné on-line: http://www.profem.cz/shared/clanky/422/EkonomDopadyDN-Zdravi_WEB.pdf.

Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence. World Health Organisation (2014). Dostupné na: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/85239/1/9789241564625_eng.pdf.

Mezinárodní výzkum násilí na ženách. Akademie věd ČR (2003). Dostupné na: http://studie.soc.cas.cz/upl/texty/files/200_04-2%20opr%20zformatovany%20text%204%20pro%20tisk.pdf.

Násilí na mužích: Sonda do zákoutí partnerských vztahů. Buriánek, J., Pikálková, S., Podaná, Z. Filosofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze. (2014).

Násilí ve vztazích očima teenagerů/ek. proFem (2015). Dostupné on-line: <http://www.profem.cz/shared/clanky/104/zpr%20E1va%20z%20v%20FDzkumu%20TZ.pdf>.

Nebojme se pojmu “gender” a Istanbulské úmluvy. Šotola Jaroslav (Christnet). Dostupné on-line: <http://www.christnet.eu/clanky/6070/nebojme-se-pojmu-gender-a-istanbulske-umluvy.url>.

Violence against women: an EU-wide survey. Main results report. Fundamental Rights Agency (2013). Dostupné on-line: <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>.

Zaostřeno na ženy a muže 2017: soudnictví a kriminalita. Český statistický úřad (2018). Dostupné on-line: <https://www.czso.cz/csu/czso/6-soudnictvi-kriminalita-rd6x4k7nx4>.

Ženy jako oběti partnerského násilí: sociologická perspektiva. Buriánek, J., Pikálková, S., Podaná, Z. Filosofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze. (2015).

Zdroje mýtů a desinformací

Celá Istanbulská úmluva je jen další gender nesmysl. Zdechovský Tomáš (Echo24). Dostupné on-line: <https://echo24.cz/a/SV8pv/cela-istanbulska-umluva-je-jen-dalsi-gender-nesmysl>.

Chceme zachovat tradiční rodinu, odmítáme ratifikaci Istanbulské úmluvy a Dublinu IV (on-line petice). Dostupné on-line: <https://www.petice24.com/chceme-zachovat-tradici-rodinu-odmitame-ratifikaci-istanbulske-umluvy-a-dublinu-iv>

Istanbulská smlouva – otevřený dopis premiérovi. Byzantský katolický patriarchát. Dostupné on-line: <http://vkpatriarhat.org/cz/?p=38300>.

Istanbulská úmluva: Co skutečně obsahuje a znamená? Frontální útok na vztahy a normalitu. Rjabičenkova Ludmila (Protiproud). Dostupné on-line: <http://www.protiproud.cz/politika/3808-istanbulska-umluva-co-skutecne-obsahuje-a-znamenava-frontalni-utok-na-vztahy-a-normalitu-k-likvidaci-obvineneho-netreba-dukazu-gender-zaklinadlo-naseho-veku-budou-deti-odebirany-ve-velkem-evropske-hodnoty-znamenaji-zmar-a-bezmoc.htm>.

Istanbulská úmluva – Trojský kůň genderového feminismu. Jan Cholínský (Konzervativní listy). Dostupné on-line: <http://konzervativnilisty.cz/index.php/predplatne/170-cisla/kveten-2018/1878-istanbulska-umluva-trojsky-kun-genderoveho-feminismu>.

Istanbulská úmluva a gender ideologie do ní vložení I.: zánik lidstva? Ivana Schneiderová (Pravý prostor). Dostupné on-line: <https://pravyprostor.cz/istanbulska-umluva-a-gender-ideologie-do-ni-vlozena-i-zanik-lidstva/>.

Istanbulská úmluva v konfrontaci a dialogu: texty a komentáře k problematice tzv. Istanbulské úmluvy. Moravsko-slezská křesťanská akademie. Dostupné on-line: http://www.mska-akademie.cz/storage/prilohy/Istanbulska_umluva_sbornik.pdf.

Istanbulská úmluva je zločinecká, neomarxistická a odporuje zdravému rozumu. Okamura Tomio (Vlastenecké noviny). Dostupné on-line: <http://www.vlasteneckenoviny.cz/?p=199786>.

Istanbulská úmluva je způsob jak rodičům bude stát krást děti, vloupat se do domů, bytů a vyrábět nové Evropany. Vojtek John (Vlastenecké noviny). Dostupné on-line: <http://www.vlasteneckenoviny.cz/?p=199082>.

Turecké genderové nebezpečí. Kovářová Daniela (Vlastenecké noviny). Dostupné on-line: <http://www.vlasteneckenoviny.cz/?p=202138>.